

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede

Natura 2000-område nr. 64
Habitatområde H57 og H225

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Heder og klitter på Skovbjerg bakkeø, Idom Å og Ormstrup hede
Natura 2000-område nr. 64
Habitatområde H57 og H225

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, Skovbjerg bakkeø, Idom Å, Ormstrup hede

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen Vestjylland
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-190-0

ISBN nr.

978-87-7091-191-7

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Vindbrud på Store Sande

Fotograf: Karen Thingsgaard

Resume:

Forslag til Natura 2000-plan for Heder og klitter på Skovbjerg bakkeø, Idom Å og Ormstrup hede (nr. 64). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	8
Igangværende pleje og genopretning	10
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	11
<i>Vurdering af tilstand</i>	11
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	15
Målsætning	17
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	18
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	20
<i>Modstridende interesser</i>	20
Indsatsprogram	21
<i>Generelle retningslinjer</i>	21
<i>Konkrete retningslinjer</i>	21
<i>Forslag til virkemidler</i>	23
Sammenhæng og synergi med vandplan	23
Strategisk miljøvurdering	23
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	24
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virke- midler	25
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	26
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	29

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

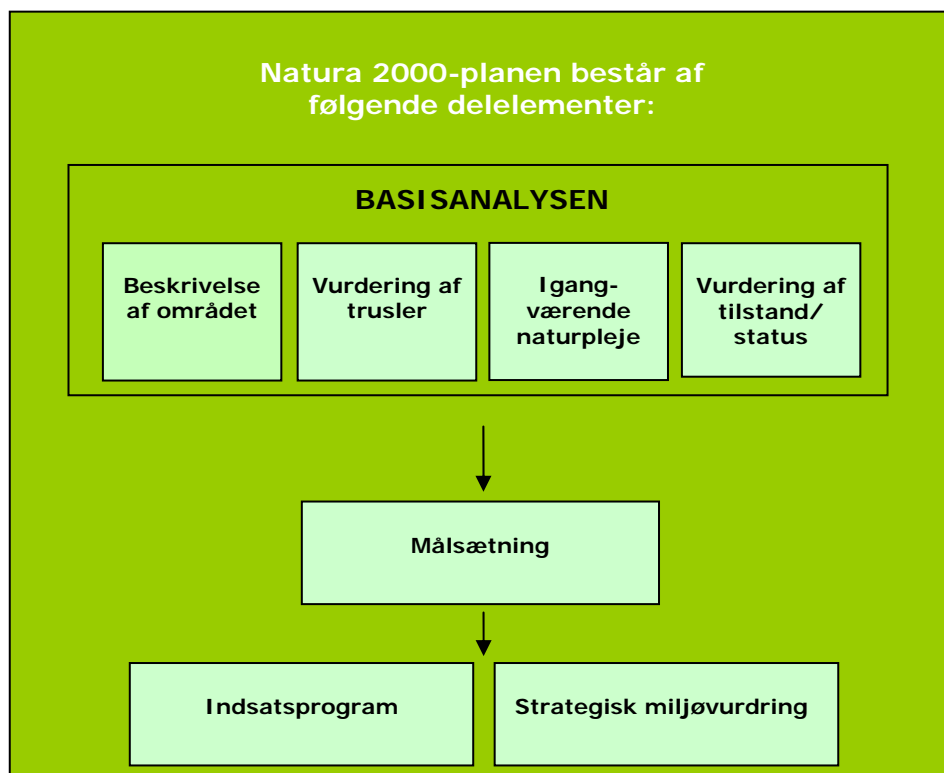
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Nissum Fjord og Ringkøbing Fjord og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 2214 ha, hvoraf 62 % er stats-ejet. Området afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H57 og H225. På [Naturstyrelsens hjemmeside](#) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Natura 2000-området ligger på Danmarks største bakkeø, nemlig Skovbjerg bakkeø. Bakkeøen var isfri under sidste istid. Den blev skabt af moræneaflejringer fra næstsidste istid og formet af smeltvandsfloderne under sidste istid, der både havde en udgravende og

Natura 2000-plan

en aflejrende effekt. Natura 2000-området er sammensat af 2 habitatområder. Det ene område (H225) omfatter Ormstrup Hede og Idom Å, der afgrænser heden mod øst. Det andet område (H57) består af 6 adskilte arealer: Nørre og Sønder Vosborg Hede, Vind Hede samt 3 arealer ved Kronhede.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 57		
Naturtyper:	Visse-indlandsklit (2310) Revling-indlandsklit (2320) Græs-indlandsklit (2330) Kransnålalge-sø (3140) Brunvandet sø (3160) Vandløb (3260)	Våd hede (4010) Tør hede (4030) Enekrat (5130) Tørvelavning (7150) Stilkeke-krat (9190)
Arter:	Bæklampret (1096) Laks (1106)	Stor vandsalamander (1166) Odder (1355)

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 225		
Naturtyper:	Græs-indlandsklit (2330) Vandløb (3260) Våd hede (4010) Tør hede (4030)	Tidvis våd eng (6410) Hængesæk (7140) Rigkær (7230)
Arter:	Bæklampret (1096)	Odder (1355)

Figur 2. Naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områdets habitatområder.

Hele natura 2000-området er domineret af indlandsklitter som er opstået ved sandflugt i slutningen af sidste istid. Denne sandflugt blev først bragt til ophør i slutningen af 1700-tallet med sandflugtsloven. Flere steder inden for Natura 2000-området findes der endnu aktive klitter. Indlandsklitnaturtyperne ligger i mosaik med tør hede og små arealer med våd hede og tørvelavninger. Indsanderne i Natura 2000-området ligger omkranset af plantager. I den sydlige del af Vind Hede findes en række egekrat, som menes at være nogle af de sidste rester af de skove, der engang dækkede hele området. Her findes den eneste kendte forekomst af den sjældne Lungelav i Herning Kommune. På Vind hede finder man endvidere bestande af den fredede og gullistede plante vår-kobjælde og den sjældne plante cypres-ulvefod. Disse arter er ikke på udpegningsgrundlaget. I området findes flere interessante fuglearter. Det drejer sig blandt andet om rødrygget tornskade, natravn og hedelærke.

Jordbunden består helt overvejende af morænesand og flyvesand-sområder (indlandsklitter). På Idom Hede findes en afblæsningsflade, et helt unikt område, som er en sydeksponeret stenørken, hvor vegetationen naturligt holdes lav og pudeformet. Vegetationen domineres af hedelyng med indslag af revling og andre dværgbuske. Der er en del steder krat med ene og i de fugtige lavninger finder man bl.a. den sjældne halvgræs brun næbfrø. Flere steder på indsanderne vokser den lave form af gyvel. Vind og Sdr. Vosborg Hede var tidligere ur-

fuglereservat, men urfuglen regnes i dag for uddød i Danmark.

Cypres-ulvefod vokser på tørre heder med åbne partier. Den findes på Vind og Idom Hede. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.

Idom Å munder ud i Storåen umiddelbart øst for Bur. Vandløbskvaliteten i Idom Å er generelt god, og der er bl.a. registreret flere rød- og gullistede smådyrsarter der alle indikerer en god miljøtilstand. Vandløbet huser også en selvreproducerende bækørredbestand ligesom der er registreret en voksende bestand af laks i såvel Idom Å som Lilleå. Langs Idom Å findes der udover Ormstrup Hede både enge, moser og rigkær. Flere arealer langs åen græsses af kreaturer. Åen og de omgivende arealer er levested for odder.

I området er der kortlagt 2 kransnålalgesøer, hvor der i den ene er fundet en lille bestand af stor vandsalamander. Der er desuden kortlagt 3 næringsrige søer i området.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Skovbjerg Bakkeø, Idom Å m.v. findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Natura 2000-området ligger i Holstebro, Herning og Ringkøbing-Skjern Kommuner og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Nissum Fjord og hovedvandopland Ringkøbing Fjord.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering: Våd hede er reduceret på grund af tilgroning med træer og buske, og arealerne ligger nu isolerede og langt fra hinanden. Hængesæk og rigkær findes kun med ganske få og små forekomster i området.

Næringsstofbelastning: Kvælstofdepositionen overskrider laveste tålegrænse for arealer med de tre typer indlandsklitter, for kransnållalgesøer, brunvandede søer, våde- og tørre heder og enekrat. For enekrat, hængesæk og tørvelavning er højeste tålegrænse endvidere overskredet på dele af eller hele arealet. For stilkegekrat er den høje ende af tålegrænse-intervallet overskredet for hele arealet.

Tilgroning: der er problemer i form af uønsket opvækst af træer og buske på de 3 naturtyper på indlandsklit, våd hede, tør hede, enekrat, rigkær og hængesæk. Levestederne for stor vandsalamander påvirkes negativt af tilgroning med vedplanter. Endvidere er der problemer med tilgroning med græs og høje urter på våd hede, hængesæk samt på den eneste forekomst af rigkær i området.

Uhensigtsmæssig hydrologi: Dræning og grøftning udgør en trussel mod våd hede.

Invasive arter: Bladmosses stjerne-bredribbe er sammen med arter af ikke hjemmehørende fyr en trussel mod naturtyper på indlandsklit, våd hede, tør hede, enekrat og tørvelavning. Glansbladet hæg udgør desuden en trussel på et mindre areal med stilkegekrat.

Fysisk påvirkning: Okkerbelastning betyder, at vandløbskvaliteten er forringet i den øverste del af Idom Å.

Store Sande 2008. Her ses naturtypen indlandsklit under tilgroning med det invasive mos stjerne-bredribbe på de åbne vindbrud. Foto: Karen Thingsgaard.

Hindring af landskabsdynamik: Tilgroning med træer og buske virker dæmpende på sandflugt, hvilket er med til at hindre den frie landskabsdynamik. Det invasive mos stjerne-bredribbe ser ud til at foretrække at etablere sig på åbne områder med bart sand, ofte i vindbrud. Således fungerer den som sandbinder og er med til at hindre dannelse af vindbrud.

Igangværende pleje og genopretning

Store dele af området er fredet med henblik på at bevare landskabet.

Vind hede er intensivt plejet. En stor del af engene i Idom ådal er afgræssede, og har været det fra før 1994. Partier af Idom hede er plejet af flere omgange siden 1994. Plejen er foretaget Skov- og Naturstyrelsen og har foregået som både afbrænding og afskrælning af hedelyng samt rydning af bjerg-fyr. Enkelte andre steder er der blevet slået med lynghøster og ryddet for selvsået bjerg-fyr m.m.

I 2008 blev der høstet lyng på ca. 2 ha af hedearealerne ved Trolldoft Krat, og i 2009 blev der høstet på ca. 4 ha og knust Bævreasp.

I Trolldoft Krat er der i 2009 fjernet opvækst af Glansbladet Hæg. Bekæmpelse af Glansbladet Hæg fortsætter i 2010.

Idom Å vedligeholdes med én årlig grødeskæring i august måned i den øvre ende, mens den nedre del ikke vedligeholdes.

For at sikre laksens overlevelse i Storå-systemet udsættes hvert år omkring 66.000 1-års laks (2004 tal), som er et afgørende supplement til den naturlige yngelproduktion. Fra og med 2009 er udsætningsplanerne ændret til 53.000 stk. årligt. Der er indført et totalt fangstforbud i Nissum Fjord, mens der i Storå Å-systemet er indført fangstkvoter på lystfiskeriet som revideres hvert år.

Der er indgået egekrataftaler på langt hovedparten af de kortlagte arealer med stilkege-krat og størstedelen af arealerne er udlagt til urørt skov.

I 2009 blev der indledt et samarbejde mellem Herning Kommune og Skov- og Naturstyrelsen om etablering af nye ynglevandhuller til stor vandsalamander. Der er taget udgangspunkt i 2 i forvejen kendte forekomster af stor vandsalamander. I løbet af 2009 og i begyndelsen af 2010 er der blevet etableret nye vandhuller på Naturstyrelsens arealer og på privatejede arealer.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

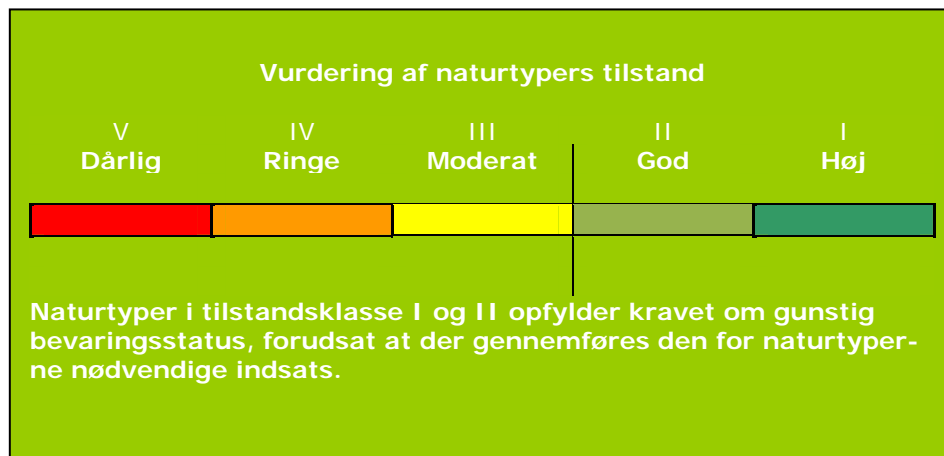
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

For stilkege-krattet i området gælder, at det kun er fredskovpligtige arealer, som på nuværende tidspunkt er kortlagt. Således er tilstanden nedenfor kun vurderet for fredskovspligtige stilkege-krat.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst.

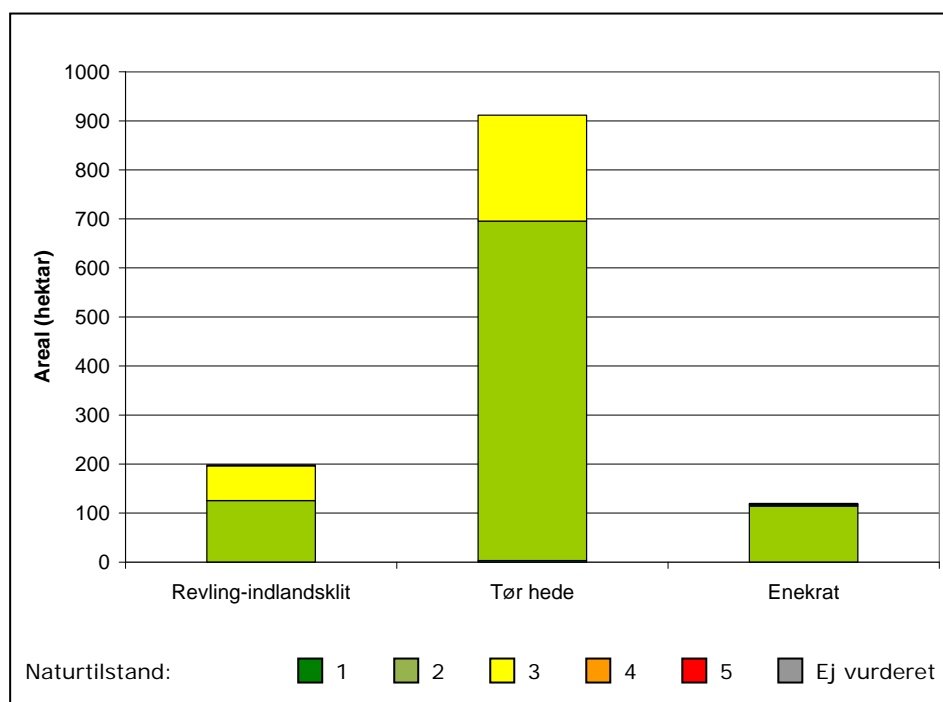

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4a, b og c er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. I området findes der ca. 60 småsøer på under 5 ha. Fem af disse er tilstandsvurderet. De er ikke medtaget i figur 4.

Figur 4a. Naturtilstand for de større (over 100 ha) naturtyper i H57, som er tilstandsvurderet.

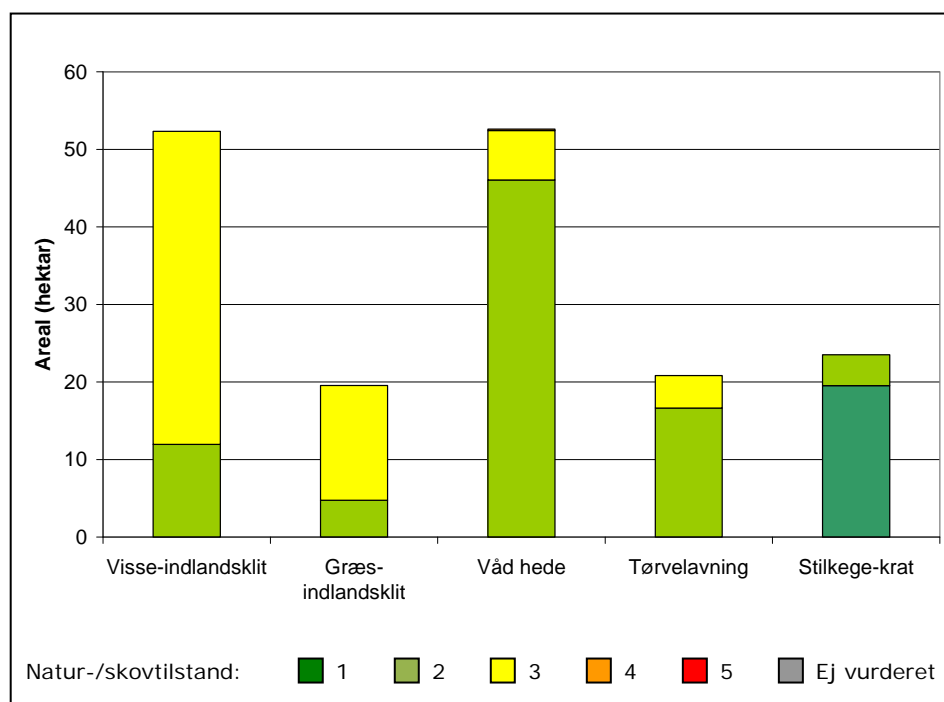
I fig 4a, b og c kan man se at hovedparten af den lysåbne natur i området er i god tilstand og det skal fortsat sikres.

Der er kortlagt 199 ha revling-indlandsklit i H57, hvoraf 63 % er i en god naturtilstand. De 37 %, der er i moderat – dårlig tilstand, er det primært pga. problemer med strukturen, især tilgroning og tilgroning med invasive arter af fyr samt manglende eller forkert pleje.

I samme område er der kortlagt 912 ha tør hede, og her er naturtilstanden god-høj på 76 % af arealet. De resterende 24 % har en moderat naturtilstand. Problemet er primært tilgroning med invasive arter af fyr.

Endelig er der kortlagt 120 ha enekrat. Her er 95 % i god naturtilstand. De resterende 5 % har en moderat naturtilstand, hvilket igen skyldes problemer med strukturen i form af tilgroning og tilgroning med invasive arter af fyr.

Natura 2000-plan

Figur 4b. Natur/skovtilstand for de mindre (under 100 ha) naturtyper i H57, som er tilstandsvurderet.

I område H57 er der desuden kortlagt en række naturtyper med en mindre udbredelse.

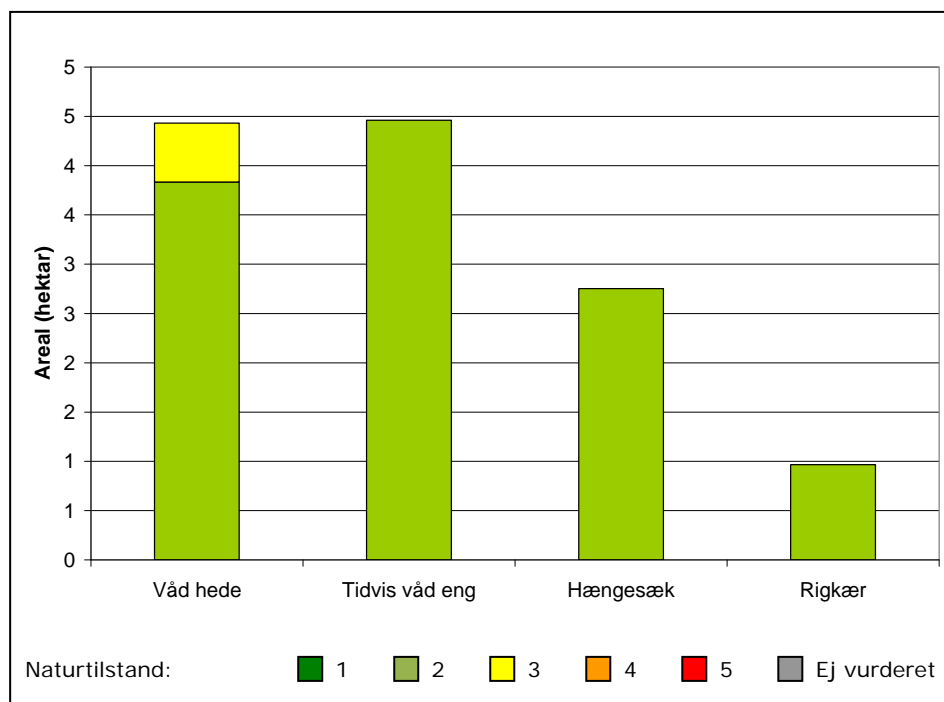
Der er kortlagt 52 ha visse-indlandsklit og kun 23 % er i en god naturtilstand. Den resterende del af arealet har en moderat naturtilstand og det skyldes tilgroning med invasive arter af fyr og manglende pleje.

I forbindelse med vindbrud på indlandsklitterne, er der kortlagt 20 ha græs-indlandsklit. 24 % af denne naturtype er i en god naturtilstand, resten har problemer med strukturen på grund af manglende pleje samt tilgroning med invasive arter af fyr og stjerne-bredribbe som indfinder sig på åbne arealer hvor den binder sandet.

Af våd hede er der kortlagt 53 ha, hvor 88 % er i god naturtilstand. Det resterende areal er i moderat naturtilstand, hvilket skyldes et lidt lavt artsindhold, samt tilgroning, dårlig hydrologi på en mindre del af arealerne samt en for høj kvælstofdeposition.

80 % af de 21 ha tørvelavning der er kortlagt i området er i en god naturtilstand og der er kortlagt 24 ha stilkege-krat, hvor hele arealet er i god-høj naturtilstand.

Endelig er der i område H57 kortlagt 3 brunvandede søer som har god naturtilstand og 2 kransnålalge-søer som også har god naturtilstand.

Figur 4c. Naturtilstand for de mindre naturtyper i H225, som er tilstandsvurderet. Data for tør hede er ikke vist i figuren, men beskrevet i teksten.

I område H225 er der kortlagt 189 ha tør hede (ej vist i figur). 93 % af den tørre hede er i god naturtilstand.

Af våd hede er der kortlagt ca. 4 ha hvoraf 14 % er i en moderat naturtilstand, mens den resterende del har en god naturtilstand.

Der er kortlagt 5 ha tidvis våd eng i området. Naturtilstanden er god.

Endelig er der kortlagt mindre arealer med hængesæk og rigkær. Begge naturtyper har god naturtilstand.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- bæklampret og odder. På baggrund af dels viden om vandløbenes gode vandløbskvalitet og dels viden om artens fore-

komst inden for området vurderes bæklampret og odder at have stabile eller stigende ynglebestande i området.

- tidvis våd eng da området rummer de for naturtypen karakteristiske arter og en kvælstofdeposition der ligger under tålegrænsen for naturtypen.
- Vandløb da den overvejende del af vandløbet har tilfredsstillende vandkvalitet.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- de 3 indlandsklitnaturtyper på grund af tilgroning og tilgroning med invasive arter og at den laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- de 2 søtyper på grund af at tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- de 2 hedetyper våd og tør hede fordi den laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- enekrat på grund af tilgroning samt tilgroning med invasive arter samt at den højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- arealer med hængesæk og tørvelavninger på grund af at den højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- Riggær, da naturtypen på dele af arealet er tilgroet med græs og høje urter, og fordi naturtypen er fragmenteret grundet isolation og sparsom forekomst i området.
- stilkege-krat fordi den højeste tålegrænse er overskredet for hele skovarealet.
- laks. På trods af forbedret vandløbskvalitet og passageforhold er opgangen af naturlige laks (ikke udsatte) i Storåsystemet kun vurderet til ca. 140 gydemodne fisk årligt (DTU Aqua 2008).

Prognosen er ukendt for:

- stor vandsalamander på grund af utilstrækkelig viden om artens forekomst i området.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største areal-

Natura 2000-plan

andel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Natura 2000-retningslinjer for målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

De store hedearealer med indlandsklitterne og Idom Å er karakteristiske landskabselementer i området. Naturtyperne sikres en god-høj naturtilstand. Områdets truede naturtyper og arter prioriteres højt. Det gælder primært de våde heder og rigkær. Arealet af ovennævnte naturtyper øges, og der skabes, så vidt det er muligt, sammenhæng mellem forekomsterne.

Udsigt over indlandsklitter med åbne vindbrud i baggrunden på Store Sande. Foto: Karen Thingsgaard.

Natura 2000-plan

Der er specielt fokus på en række naturtyper som arealmæssigt udgør en stor andel på biogeografisk niveau. Det drejer sig om revling-indlandsklit (52 %), græs-indlandsklit (8 %), tør hede (7 %), enekrat (48 %) og tørvelavning (19 %). På hedearealerne med indlandsklitter skabes derpå langt sigt mulighed for fri dynamik.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtypen hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Baggrund for den overordnede målsætning

I dette Natura 2000 område er der specielt fokus på de store arealer med tør hede og indlandsklitterne på flyvesand samt våde heder og rigkær, som begge er truede naturtyper. Områdets arealer med indlandsklit er under tilgroning, og det kan være medvirkende til at hæmme den frie landskabsdynamik. Især områdets våde hedearealer og rigkær er reduceret i areal i de sidste årtier primært på grund af næringsbelastning, tilgroning med vedplanter, høje urter og græsser samt afvanding, tilplantning og opdyrkning. Forekomsterne består i dag kun af enkelte små og fragmenterede arealer.

Området indeholder et potentiale for udvidelse af arealet med våd hede og rigkær. En øgning og så vidt mulig sammenkædning af arealer med våd hede samt rigkær forbedrer muligheden for at bevare og sikre spredningsmuligheder for de to naturtypers karakteristiske arter.

Udsigt over Lilleåen på en kold vintermorgen. Lilleåen er blandt andet levested for dele af Storå-laksens bestand. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for stilkege-krattet kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. For arterne betyder det, at deres levesteder skal kunne danne grundlag for en ynglebestand som minimum svarende til tilstanden ved direktivernes ikrafttræden eller et højere bestandsniveau, der siden da har afspejlet levestedernes bæreevne.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealet med rigkær sikres og arealet søges fordoblet i det omfang de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Våd hede sikres og søges udvidet i det omfang de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Velegnede ynglevandhuller for stor vandsalamander målsættes højt.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Våd hede og rigkær er på nationalt og regionalt niveau i tilbagegang og er truede naturtyper. I Natura 2000 området Skovbjerg Bakkeø vil udvidelse af arealer med våd hede og rigkær kunne føre til reduktion af andre naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Det prioriteres at udvide arealet med våd hede og rigkær, selvom det kan betyde at arealet af nogle af de øvrige naturtyper på udpegningsgrundlaget bliver reduceret.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunalbestyrelsernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtypen optimale hydrologi på area-*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

ler med våd hede, hængesæk, tørvelavning, og rigkær. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i stilkege-krattetene, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.

- 1.3 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje, og vandløb med vandplanter sikres gode fysiske forhold samt kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af bæklampret, laks og odder. Denne indsats sikres via vandplanen. Stilkegekrattene sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i stilkegekrattene (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
- 1.4 Der sikres fortsat velegnede levesteder for odder, bæklampret, laks, stor vandsalamander.
- 1.5 Ynglevandhuller for stor vandsalamander plejes i overensstemmelse med bedst kendte viden om artens krav til vandhullerne.
- 1.6 Invasive arter bekæmpes og deres spredning forebygges efter bedste kendte metode, så vidt det er muligt.

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Forekomsterne af våd hede og rigkær søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- 2.2 Der sikres et passende antal egnede ynglevandhuller for stor vandsalamander. Søerne indrettes i overensstemmelse med bedst kendte viden om artens krav til levestedet.

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Stilkege-krat sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Arealet med våd hede og rigkær udvides.

Forslag til virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

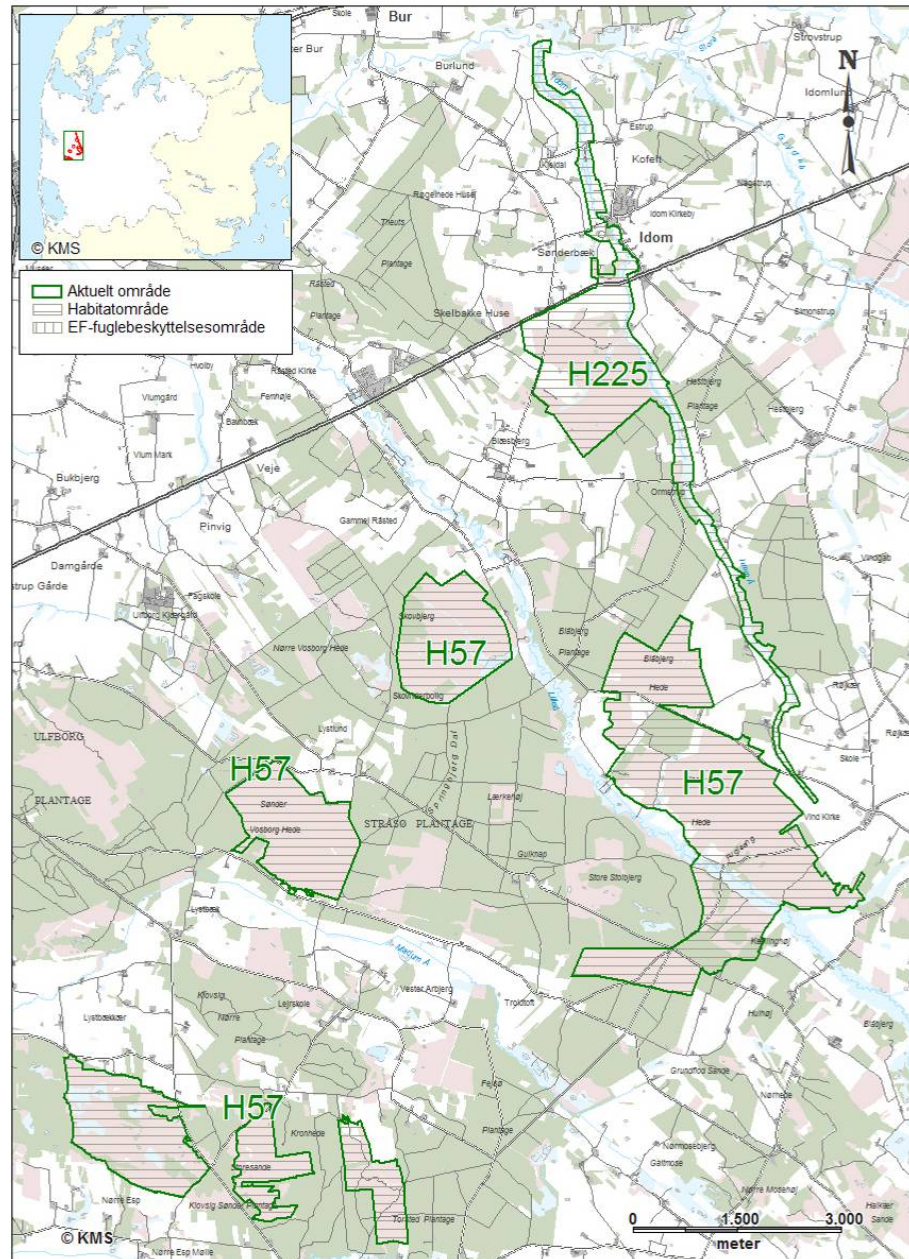
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand-og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækkes i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 64.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H57 og H225 (vandret skravering).

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2- opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#) – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilag 2 indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007. Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsnæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen
Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N64 Heder
og klitter på Skovbjerg Bakkeø, I dom Å og Ormstrup Hede

- kan læses på Naturstyrelsen hjemmeside, se [Naturstyrelsens hjemmeside](#) under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk